

In kaart brengen van data wonen, welzijn en zorg

Inleiding

Gemeenten staan voor de opgave om woningen en woonomgevingen te realiseren, die passend zijn voor ouderen en kwetsbare groepen zodat zij langer veilig en zelfstandig thuis kunnen blijven wonen.

Er zijn vanaf 2022 drie landelijke ontwikkelingen waar gemeenten in dit kader mee te maken hebben:

1. Het programma 'Een thuis voor iedereen'. Dit programma heeft als doel om te zorgen voor voldoende betaalbare woningen voor alle aandachtsgroepen, met een evenwichtige verdeling over gemeenten en met de juiste zorg, ondersteuning en begeleiding. Onderdeel van het programma is dat iedere gemeente een integrale woonzorgvisie opstelt voor alle aandachtsgroepen en ouderen. Om te komen tot een goede integrale woonzorgvisie werken de gemeenten hierin samen met provincies, woningcorporaties en lokale partijen.
2. Het programma 'Wonen en Zorg voor Ouderen' gaat over de huisvestingsopgave voor ouderen. Van belang is om de woonopgave te combineren met de implicaties voor de woonomgeving, de begeleiding en zorg voor ouderen zodat zij zolang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen.
3. De Nationale Woon- en Bouwagenda. Deze agenda bevat op het gebied van volkshuisvesting drie hoofddoelen: beschikbaarheid (voldoende woningen voor iedereen), betaalbaarheid (woonlasten sluiten beter aan bij het inkomen) en kwaliteit (voldoende woningen voor aandachtsgroepen en ouderen).

Daarnaast is in maart 2024 het Wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit wetsvoorstel voorziet erin dat de woonzorgvisies, die nu reeds worden opgesteld, in 2026 onderdeel worden van het verplichte gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma waar de woonzorgvisie voor aandachtsgroepen en ouderen onderdeel van is.

In de woonzorgvisie worden de woon- en zorgbehoeften en de woonopgaven voor aandachtsgroepen en ouderen in kaart gebracht. Gemeenten krijgen de verplichting om, naast woningcorporaties en huurdersorganisaties, ook relevante zorgpartijen te betrekken bij het opstellen van lokale prestatieafspraken. De inwerkingtreding van de wet Versterking regie op de volkshuisvesting is voorzien eind 2024.

Welke doelgroepen?

Tot 2022 ging de aandacht ten aanzien van wonen en zorg vooral uit naar de doelgroep ouderen. Door de bovenstaande ontwikkelingen is de doelgroep verbreed en wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende aandachtsgroepen en mensen die in aanmerking komen voor een urgentie.

Aandachtsgroepen	Urgente groepen
Ouderen	Mantelzorgverleners en -ontvangers
(Dreigend) dak- en thuisloze mensen	Ernstig chronisch zieken
Arbeidsmigranten	Dakloze mensen met een opvangvoorziening
Woonwagengewoners	Uitstromers uit instellingen (beschermd wonen, maatschappelijke opvang, jeugdzorg)
Studenten	Detentie langer dan 3 maanden
Statushouders (via taakstelling)	Uitstappende sekswerkers (DUUP-regeling)

Hoe ziet het speelveld eruit?

De gemeente is aan zet om het initiatief te nemen om te komen tot een integrale woonzorgvisie. Om de opgave voor de gemeente goed in beeld te krijgen, is het van belang om vooraf te bepalen welke doelgroepen in de gemeente en de regio (extra) aandacht verdienen en op welk schaalniveau je aan de slag gaat. Hiervoor is contact nodig met alle relevante spelers (woningcorporaties, aanbieders van welzijns-activiteiten, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, zorgkantoren, de provincie en een vertegenwoordiging van burgers/patiënten) die actief zijn in de gemeente en de regio.

Waar te beginnen?

De aanpak van het vraagstuk begint bij domeinoverstijgend kijken en werken. Dat betekent bijvoorbeeld dat verschillende afdelingen rond de thema's ruimtelijke ordening, wonen en zorg, planologie en vergunningverlening van de gemeente de handen ineenslaan om gezamenlijk de opgaven in kaart te brengen en tot een woonzorgvisie te komen: wat wil je weten, wat wil je bereiken, wanneer, hoe en met wie?

De start van de woonzorgvisie is een analyse van de huidige en toekomstige situatie op het gebied van wonen, welzijn en zorg op basis van kwantitatieve en kwalitatieve data. Het is van belang om vooraf met alle relevante stakeholders te bepalen welke doelgroepen in de gemeente/regio (extra) aandacht verdienen en op welk schaalniveau je aan de slag gaat. Het gaat dus om het in kaart brengen van zowel de lokale als de regionale opgave.

Bij veel gemeenten zijn al data beschikbaar. Dat geldt ook voor woningcorporaties, zorgaanbieders en het zorgkantoor. Een passende aanpak voor het verzamelen en analyseren van de data zou als volgt kunnen zijn:

- start met het in kaart brengen van de beschikbare informatie, afspraken en plannen. Denk hierbij ook aan de regiobeelden en regioplannen die vanuit het IZA opgesteld zijn. En breid deze gaandeweg uit op basis van voortschrijdende inzichten en onderzoeken zodat de gemeente met woningcorporaties, zorgaanbieders en het zorgkantoor gezamenlijk de stip op de horizon formuleert en de opgave in beeld brengt.
- bepaal op basis van deze inventarisatie welke aanvullende data nodig zijn om gezamenlijk aan de slag te gaan. Het doel is uiteindelijk om te komen tot gezamenlijke prestatieafspraken waarin de gemeente, woningcorporatie(s), zorgaanbieder(s), het zorgkantoor en private partijen afspraken maken over wonen, welzijn en zorg. Begin met de partijen die zich hieraan willen committeren ('coalition of willing').

Ten aanzien van data is het van belang om vanuit twee schaalniveaus te werken: wat wil de gemeente op lokaal niveau organiseren en wat regionaal? Bijvoorbeeld: gespecialiseerd zorgaanbod op regionaal niveau en dagbesteding voor mensen met dementie op lokaal niveau.

Aannames

Gemeenten staan voor een complexe opgave met veel onzekerheden waarin bij de uitwerking van het vraagstuk aannames gedaan moeten worden. Bijvoorbeeld: ten aanzien van de woonbehoeften van ouderen in 2040 en het overheidsbeleid op lange termijn ten aanzien van langdurige zorg. Door deze onzekerheden is de neiging aanwezig om zoveel mogelijk data te verzamelen om grip te krijgen op het vraagstuk. De valkuil hierbij is dat het verzamelen van data tot doel verheven wordt in plaats van dat het als middel wordt ingezet. Risico is uitstel om aan de slag te gaan.

Welke data zijn nodig?

Bij het in kaart brengen van data gaat het om welke data minimaal nodig zijn om een antwoord te geven op onder andere de volgende vragen (zie ook tabel op blz. 1):

- hoeveel mensen per doelgroep verwachten wij in 2030 en 2040 in onze gemeente/regio?
- welke behoefte is er per doelgroep aan gespecialiseerde welzijn en zorg in onze gemeente/de regio?
- wat is het kwantitatieve en kwalitatieve tekort aan de combinatie van zorg en wonen voor deze doelgroepen?
- hoeveel geschikte en geschikt te maken woningen zijn er nodig om ouderen en andere kwetsbare doelgroepen langer thuis te kunnen laten wonen en welke ondersteunende behoefte aan zorg en welzijn hoort daarbij?
- wat is de behoefte aan 24-uurs zorg en welke ondersteunende behoefte aan zorg en welzijn hoort daarbij?

Bij het visualiseren van de data is het van belang om het huidige aanbod van wonen, welzijn en zorg (2024) in beeld te brengen in relatie tot de toekomstige vraag op deze gebieden (zowel in 2030 als in 2040) in relatie tot de diverse doelgroepen. Hierdoor wordt inzichtelijk wat "de gap" is tussen de vraag/behoefte en het beschikbare /noodzakelijke aanbod. Houd hierbij een bandbreedte aan in plaats van uit te gaan van absolute getallen.

Onderstaand is op hoofdlijnen weergegeven welke data relevant zijn. Dit is bedoeld als hulpmiddel en niet als blauwdruk.

Data wonen, welzijn en zorg

Thema	uit te werken
periode	- 2024 - 2030 - 2040
doelgroepen	- aandachtsgroepen (zie voor uitsplitsing tabel blz. 1) - urgente groepen (idem) ¹
leeftijdscategorieën	Ouderen: - 65 t/m 74 jaar - 75 t/m 84 jaar - 85 jaar en ouder Mensen met dementie: - jonger dan 75 jaar - 75 jaar en ouder
woonsituatie specifieke doelgroepen	- zelfstandig - geclusterd - intramuraal
woonsituatie ouderen (evt. nader uitgesplitst mensen met dementie)	- alleen of samenwonend - woning in eigendom - huur woning: sociaal/vrije sector - mate van toegankelijkheid woning (met rollator/ rolstoel/aanwezigheid gemeenschappelijke ruimte) - intramurale plekken
bereikbaarheid van voorzieningen	- openbaar vervoer - supermarkt - huisarts

¹ de aantallen uitstappende sekswerkers zijn meestal te klein om per gemeente in kaart te brengen

	<ul style="list-style-type: none"> - gezondheidscentrum - apotheek - buurthuizen/ ontmoetingscentra - bibliotheek
zorgaanbieders	<ul style="list-style-type: none"> - locaties met intramurale plekken (somatisch/psychogeriatric/andere chronische beperkingen) - steunpunt wijkteams - revalidatiebedden (geriatrische revalidatie) - beschermd wonen (GGZ/verstandelijk gehandicapten) - dagbesteding/dagopvang - eerstelijns verblijf/hospices
aanbod vanuit welzijn	<ul style="list-style-type: none"> - dagbesteding/buurthuizen - ander aanbod
woningcorporaties	<ul style="list-style-type: none"> - locaties vastgoed - soort vastgoed: regulier, geclusterd, aangepast, nul-treden woningen
private partijen	<ul style="list-style-type: none"> - locaties vastgoed - soort vastgoed
ontwikkel-, renovatie- en nieuwbouwprojecten en plannen	<ul style="list-style-type: none"> - zorgaanbieders - woningcorporaties - private partijen, bv. bewonersinitiatieven, CPO's, zorgboerderijen, woonzorgcomplexen

Definities, duiding en evenredige verdeling

Voorafgaand aan het verzamelen van data is het noodzakelijk om met elkaar in gesprek te gaan over de definities van de thema's waarover data in kaart gebracht worden. De ervaring leert dat elke organisatie zijn eigen definities hanteert. Bijvoorbeeld vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz) wordt vaak iets anders verstaan onder "beschermd wonen" dan vanuit de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo). Landelijk zijn er inmiddels een aantal initiatieven om te komen tot eenduidige definities. Toch is het advies om hier op lokaal/regionaal niveau afspraken over te maken zodat er geen discussie ontstaat bij het duiden van de data.

Het duiden van de data is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ieder kijkt vanuit zijn eigen bril naar de data en zal dit relateren aan zijn/haar eigen ambities en doelstellingen. Juist het gezamenlijke gesprek over de data is noodzakelijk om tot gedragen conclusies te komen over de speerpunten van de woonzorgvisie die daarna in een uitvoeringsprogramma worden uitgewerkt.

Gezien de schaarste van het aantal woningen én de toename van de doelgroepen zal in veel gevallen een discussie met alle relevante partijen nodig zijn over een evenredige verdeling van de woningen. Dit wordt ook wel fairshare genoemd: het evenredig toedelen van de beschikbare (toekomstige) woningvoorraad aan de beoogde doelgroepen.

Vervolg

Zoals gezegd zijn er veel onzekerheden ten aanzien van de invulling van het toekomstplaatje. Bijvoorbeeld: wat willen mensen zelf en hoe verhoudt zich dit tot het overheidsbeleid en de kaders van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Wet langdurige zorg? De wensen en eisen veranderen nu eenmaal in de loop van de tijd. Wat nu de standaard is, zal over tien jaar achterhaald zijn. Maar ook de aannames die gedaan zijn om bijvoorbeeld de vraag naar woningen voor kwetsbare groepen in beeld te brengen moeten af en toe onder de loep genomen worden. Daarnaast is het nodig om rekening te houden met de arbeidsmarktproblematiek en het steeds minder

beschikbaar zijn van mantelzorg. Tevens zal de inzet van ondersteunende technologie een steeds grotere rol gaan innemen in het dagelijks leven van mensen. Duidelijk is dat de wereld er in 2040 echt anders uit zal zien dan nu het geval is.

Afsluitend

Het Expertteam Huisvesting Aandachtgroepen kan ondersteuning bieden bij samenwerking, het opstellen en concretiseren van de woonzorgvisie, inclusief de benodigde data, naar een uitvoeringsprogramma en het maken van prestatieafspraken, zie www.rvo.nl/eha

In de EHA digitale instrumentenkoffer zit een document dat gebruikt kan worden als handvat bij het opstellen van een woonzorgvisie en zit een woonzorgvisie-uitvoeringsmeter (WUM). Deze laatste maakt inzichtelijk wat er allemaal moet gebeuren om tot zo'n woonzorgvisie te komen en hoever een gemeente daar al in gevorderd is.

Annette de Ruiters
Adviseur Collegamento
Lid Expertteam Huisvesting Aandachtgroepen

Bronnen

- <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/programma-een-thuis-voor-iedereen>
- <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/programma-wonen-en-zorg-voor-ouderen>
- <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/documenten/publicaties/2022/03/11/nationale-woon-en-bouwagenda>
- <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/onderwerpen/wet-versterking-regie-volkshuisvesting/nieuws/2024/03/07/wetsvoorstel-versterking-regie-volkshuisvesting-naar-tweede-kamer>
- <https://www.dejuistezorgopdejuisteplek.nl/programmas/integraal-zorgakkoord/regionale-samenwerking/regiobeelden-en-plannen/>
- <https://www.rvo.nl/wonen-en-zorg/handvat-woonzorgvisie>
- <https://www.rvo.nl/wonen-en-zorg/wum>